

POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTE
DANISH SECURITY AND INTELLIGENCE SERVICE

SPIONAGE I DANMARK

– INFORMATION OG FOREBYGGELSE

1. Spionage i Danmark – fortsat en trussel

Spionagetruslen mod Danmark og danske interesser har ændret sig i takt med den internationale sikkerhedspolitiske udvikling.

Under den kolde krig opererede især efterretningstjenesterne fra Warszawa-pagt-landene aktivt i vesten. Hovedformålene med denne spionagevirksomhed var at udøve politisk påvirkning primært til fordel for Sovjetunionen og den kommunistiske ideologi samt at indhente teknisk-videnskabelige produkter og informationer, der på grund af embargo-restriktioner ikke legalt kunne sælges til Warszawa-pagt-landene. Endvidere var der som følge af den sikkerhedspolitiske situation stor interesse for de vestlige landes militære strategier, udvikling og samarbejde.

Spionagetruslen mod Danmark er fortsat til stede – ikke mindst pga. den øgede globalisering, den internationale konkurrence, den generelle åbenhed i samfundet og vort høje teknologiske vidensniveau. Men truslen er i dag blevet mere bredspektret og gør sig gældende på andre områder end egentlig samfundsundergravende virksomhed og omgåelse af handelsrestriktioner. Interessen er i stigende

omfang rettet imod at indsamle informationer inden for f.eks. forskning og teknologi.

Inden for det seneste årti har de mest opsigtsvækkende internationale eksempler på spionage i verden været foretaget af Rusland og Kina.

Da spionage kan være en alvorlig trussel imod Danmarks sikkerhed og konkurrenceevne, er det afgørende, at organisationer, virksomheder, myndigheder og befolkningen er bevidste om, at der fortsat er lande, organisationer og virksomheder, der på ulovlig vis forsøger at indsamle fortrolige informationer.

Formålet med denne pjece er at beskrive en række forhold om spionage, herunder industrispionage. Pjecen giver en oversigt over de midler og metoder, der anvendes i forbindelse med spionage, og beskriver bl.a. en række redskaber der kan medvirke til at identificere og undgå spionage.

1. Spionage i Danmark – fortsat en trussel	3
2. Danske spionagesager	4
3. Typer af spionage	5
4. Hvem udfører spionage	7
5. Spionens arbejdsmetoder	8
6. Indikationer på spionage	11
7. Bilag	14

2. Danske spionagesager

De meget få offentlige sager om spionage, der har været i Danmark, kan ikke tages som udtryk for, at spionage ikke forekommer herhjemme. PET's præventive indsats har i en række tilfælde forhindret, at sager har udviklet sig til alvorlige spionagesager. I disse tilfælde har PET afbrudt forløb, der var ved at udvikle sig til en egentlig spionage f.eks. ved at gøre opmærksom på, at efterretningstjenesten var vidende om aktiviteter, der kunne udgøre en overtrædelse af straffelovens spionageparagraffer (se bilag 1). Endvidere formodes det, at der i forhold til sager om industrispionage eksisterer et mørketal, da en række virksomheder af forskellige årsager ikke anmelder mistanke om spionage til myndighederne.

Den seneste offentlige sag om spionage i Danmark er fra 2002, da en forhenværende tolder blev idømt en fængselsstraf for at have spioneret til fordel for det tidligere DDR. Tolderen videregav oplysninger om danske statsborgere og det danske toldvæsens struktur m.m.

Tilbage i 1992 blev en offentlig ansat også dømt for spionage efter at have udleveret oplysninger fra Folkeregistret til den russiske efterretningstjeneste. I samme sag blev en diplomat fra den russiske ambassade efterfølgende erklæret uønsket i Danmark.

3. Typer af spionage

Det er i sig selv ikke ulovligt at indhente og viderebringe offentligt tilgængelige informationer. Men hvis aktiviteterne omhandler indhentning af klassificeret information eller antager konspirativ karakter, kan der være tale om efterretningsvirksomhed, som vil kunne indebære overtrædelse af straffelovens bestemmelser om spionage.

For Danmarks vedkommende kan PET konstatere, at fremmede efterretningstjenester er interesserede i at indhente informationer om forsvars- og sikkerhedsforhold, indenrigs- og udenrigspolitik, økonomi og samfundsforhold samt Danmarks og andre landes holdning til internationale sam-

menslutninger og samarbejdsfora som f.eks. EU og NATO. Endvidere er der interesse for at indhente tekniske og videnskabelige oplysninger om forskning fra diverse højere læreanstalter og private virksomheder. Også den såkaldte flygtningespionage, hvor en fremmed stat indsamler oplysninger om og eventuelt udøver pression imod flygtninge fra det pågældende land, er konstateret i Danmark.

POLITISK OG ØKONOMISK SPIONAGE har til hensigt at opnå viden i forbindelse med internationale forhandlinger, især danske forhandlingspositioner, samt at påvirke politikere og offentligt ansatte. Mål for politisk og økonomisk spionage er især:

- Folketinget.
- Politiske partier.
- Ministerier og styrelser.
- Finanssektoren.
- Eksportkontrolorganer.

DEN MILITÆRE SPIONAGE koncentrerer sig bl.a. om at indhente informationer vedrørende Danmarks sikkerhed og forhold i allianceer, som Danmark er medlem af. Mål for militær spionage er bl.a.:

- Forsvarsinstitutioner og -anlæg.
- NATO-samarbejdet.
- Sikkerhedspolitiske konferencer og møder.
- Faglige organisationer for militært personel.
- Private virksomheder med "dual-use" produkter, dvs. produkter, som kan anvendes både civilt og militært.

INDUSTRI OG TEKNISK/VIDENSKABELIG SPIONAGE foretaget af en fremmed stat har til formål at skaffe informationer, der kan videregives til landets egen industri. Der er bl.a. fokus på medicinalindustrien, miljø-, bio-, fødevarer- og informationsteknologi samt "dual-use" produkter. Mål for industrispionage er bl.a.:

- Udviklings-, laboratorie- og forskningsafdelinger.
- Patenter og know-how.
- Tilbud ved licitationer.
- Firma- samt markeds- og investeringsstrategier.
- Produktionsfremmende processer.
- Leverandører og kunderegistre.

FLYGTNINGESPIONAGE har til formål at indhente informationer om herboende flygtnings politiske tilhørsforhold, udøve pression eller hverve dem som meddelere, eventuelt ved trusler om repressalier mod pårørende, der stadig befinder sig i hjemlandet. Der er set eksempler på sager, hvor udlændinge presses til at indsamle oplysninger til brug for oprindelseslandet og sager, hvor herboende flygtninge er blevet overvåget.

4. Hvem udfører spionage

Spionage udføres primært af fremmede efterretningstjenester og enkeltpersoner der søger økonomisk vinding eller handler ud fra ideologisk overbevisning.

Det karakteristiske ved spionage er usynligheden. Typisk vil fremmede efterretningsofficerer opholde sig i Danmark under et legalt dække f.eks. som diplomater, forretningsfolk, studerende og forskere mv. Diplomatisk status bruges ofte som dække

for efterretningsofficerer, fordi diplomater nyder en særlig beskyttelse imod at blive retsforfulgt. Efterretningsofficerer kan optræde under deres rette identitet og nationalitet, men der er også set eksempler på at efterretningsagenten i sit dække, som f.eks. forretningsmand eller studerende, optræder under både falsk navn og falsk nationalitet. Endvidere er der set eksempler på, at en agent opholder sig i et land på en "stjålet" identitet – eksempelvis fra en afdød.

Et eksempel på indsamling af militær-økonomisk information blev afsløret i 2002, da tre svenske ansatte ved teleselskabet Ericsson blev anholdt og fik fængelsstraffe for spionage til fordel for Rusland. Endvidere blev to russiske efterretningsofficerer, der arbejdede under diplomatisk dække, udvist af Sverige. Ericsson er mest kendt for mobilteknologi, men virksomheden udvikler også radar- og missilteknologi til det svenske forsvar. I december 2006 blev en russisk spion, der i flere end ti år havde opereret under falsk identitet i Canada og Europa, anholdt og deporteret til Rusland.

I USA afsløredes i 2002, at tre kinesiske forskere tilknyttet virksomheden Lucent Technologies havde stjålet og solgt software og hardware til det kinesiske selskab Datang Telecom i Beijing. Alle tre arbejdede med et projekt, der omhandlede udviklingen af en avanceret computer, som gjorde det muligt at overføre stemmekommunikation via Internettet.

Efterretningsaktiviteter udøvet af den pakistanske atomekspert Abdul Khan på et hollandsk uranberigelses anlæg i 1970'erne har sat Pakistan i stand til at erhverve den nødvendige teknologi til udvikling af landets atomvåbenprogram.

5. Spionens arbejdsmetoder

Efterretningstjenesterne benytter sig af flere arbejdsmetoder, hvor nogle isoleret set er lovlige, som for eksempel indsamling af offentlig tilgængelige informationer, mens andre, f.eks. indbrud og tyveri, selvsagt er ulovlige. De væsentligste metoder er:

DEN MENNESKELIGE KILDE:

- Indbrud og tyveri.
- Aflytning og overvågning.
- Gennemgang af kasserede dokumenter og Pc'ere.
- Computerhacking.
- Afpresning og bestikkelse.

Den menneskelige kilde

For efterretningstjenester er det helt afgørende at kunne hverve personer (spioner, agenter, kilder), der har adgang til de følsomme oplysninger, som den pågældende tjeneste er interesseret i. Et forsøg på at hverve en agent vil som regel være en langvarig proces. I begyndelsen vil den fremmede tjeneste f.eks. foregive at have faglig interesse i det, som den potentielle kilde beskæftiger sig med. Næste skridt kan være en åben og officiel kontakt, hvor der anmodes om et møde, eller hvor personen f.eks. invi-

teres til frokost eller til private sammenkomster, og hvor personen bliver spurgt om den pågældende kan hjælpe med at skaffe almindeligt tilgængeligt materiale. Efter nogen tid, der kan variere fra få uger til måneder, kan forbindelsen antage en mere konspirativ karakter, hvor der efterspørges mere følsomme informationer, og hvor møder flyttes fra de sædvanlige mødesteder til neutrale steder, f.eks. cafeer, restauranter, parker, på aftalte tidspunkter, således at eksempelvis telefonkontakt umiddelbart før møderne undgås.

Er der tale om en særlig betydningsfuld kilde med adgang til sensitive informationer kan efterretningsofficeren vælge at benytte en såkaldt "død postkasse", som typisk er en lokalitet – en hul træstub, papirkurv, postboks, m.v. – der kan bruges til hemmeligt at udveksle informationer eller produkter (penge, dokumenter, fotos, CD'er, DVD'er m.v.), uden at de involverede behøver at møde hinanden.

Et eksempel på denne metode er sagen om FBI-agenten Robert Hanssen, der i 2001 blev afsløret i at have spioneret for KGB og senere KGB's arvtager SVR. Under anvendelse af døde

brevkasser udleverede Hanssen top-hemmelige dokumenter og identiteter på dobbeltagenter, der efterfølgende blev likvideret i Rusland. Hanssen blev idømt livsvarigt fængsel.

Indbrud og tyveri

Den klassiske måde at tilegne sig fortrolige informationer på er at begå indbrud eller tyveri hos de institutioner eller virksomheder, som arbejder med disse informationer.

Aflytning og overvågning

Aktører inden for spionage anvender i stigende grad højtudviklet IT-teknologi, som giver adgang til følsomme oplysninger i virksomheder og offentlige institutioner. Det drejer sig f.eks. om aflytning af telefonsamtaler, fax eller e-mails ved hjælp af satellitter, paraboler, supercomputere eller mere simpelt aflytningsudstyr.

Gennemgang af kasserede dokumenter og Pc'ere.

Meget sensitivt materiale smides ofte ud uden forudgående makulering eller effektiv destruktion. F.eks. er magnetisk information på en computerdisk næsten umulig at fjerne, og ved gennemgang af kasseret materiale i papirkurve og affaldscontainere kan

uvedkommende skaffe sig adgang til fortrolige informationer.

Computerhacking

Hacking er en udbredt metode til at skaffe sig informationer om og fra virksomheder og institutioner. Data og kommunikation af fortroligt karakter bør derfor sikres med f.eks. krypteringsudstyr.

Afpresning og bestikkelse

I nogle tilfælde forsøger den fremmede efterretningstjeneste at finde kompromitterende oplysninger om ansatte i den virksomhed, organisation eller institution, der er målet for en efterretningsoperation, lige fra alkoholproblemer til seksuel orientering, for efterfølgende at kunne presse en ansat til at udlevere oplysninger. I andre tilfælde sker afpresningen i form af trusler mod familien eller ved forskellige former for chikane. Den mest udbredte metode til at fremskaffe informationer er fortsat bestikkelse, hvor medarbejderen tilbydes penge eller andre ydelser til gengæld for informationer.

En spion har afleveret informationer i en såkaldt "død postkasse" et sted i byen. Mærket er signal til føringsofficeren om, at der er post.

6. Indikationer på spionage

En række forhold kan indikere, at en fremmed efterretningstjeneste forsøger at udføre spionage.

INDIKATIONER PÅ SPIONAGE:

- Forsøg på at overtale en medarbejder til at udføre mindre tjenester, der gradvis bliver til ønsket om at skaffe mere fortrolige informationer. Ofte kan det ske ved at appellere til folks ideologiske, etniske, religiøse eller seksuelle baggrund. Der kan desuden være tale om en økonomisk tilskyndelse såvel som decideret afpresning.
- Mistænkelig adfærd under et besøg, f.eks. ved at den besøgende mod forventning er ledsaget af en ambassaderepræsentant, samtalemotnet skifter karakter fra det oprindelige program, personen er indtrådt i en delegation i sidste øjeblik eller en besøgende går "tilfældigt" rundt i bygningen.
- Mistænkelige ansøgninger om ansættelse, f.eks. hvis ansøgeren stiller sig tilfreds med en meget begrænset eller slet ingen løn.
- kontakt på kongresser, messer, seminarer og lignende fra personer med begrænset faglig kendskab til det relevante emne.

- Uventede eller overraskende invitationer til at besøge en ambassade eller en person fra en ambassade.
- Dokumenter, der forsvinder.
- Overdreven fotokopiering.
- Påfaldende kontaktsøgende adfærd med henblik på at skabe venskaber og personlige relationer.

Minimering af risiko for spionage

Risikoen for spionage kan minimeres ved at etablere en god sikkerhedskultur i virksomheden, organisationen eller institutionen og ved at følge en række forholdsregler:

FORHOLDSREGLER:

- Fysisk sikring af bygninger.
- Etablering af særlige sikkerhedszoner med begrænset adgang.
- Løbende kontrol med, hvem der har adgang til og ligger inde med klassificerede dokumenter.
- Destruering af uaktuelle data på betryggende vis.
- Fastlæggelse af retningslinier for behandling af oplysnings- og dokumenthåndtering – herunder dokumenter, der tages med uden for virksomheden m.v.
- Fastlæggelse af klassifikationsniveau.

- Beskyttelse af kommunikationsmidler, især telefoner.
- IT-sikkerhed.

PET's indsats og muligheder

PET's arbejde er i vidt omfang forebyggende, og tjenesten anvender de samme efterforskningsmetoder som det øvrige politi, bl.a. afhøringer, ransagninger og indgreb i meddelelseshemmeligheden, f.eks. telefon- og rumaflytninger. For at anvende disse efterforsknings-skridt kræves rettens godkendelse. Endelig har tjenesten mulighed for at indhente oplysninger gennem overvågning og gennem kilder i relevante miljøer og personkredse. PET har i den forbindelse mulighed for at anvende såkaldte civile agenter som led i efterforskningen.

PETS KONTRASPIONAGE-INDSATS KONCENTRERER SIG OM FØLGENDE:

- Overvågning og efterforskning.
- Gennemførelse af præventive samtaler med virksomheder, institutioner og enkeltpersoner, der antages at ville kunne udgøre, eller som allerede vurderes at udgøre et mål for en fremmed efterretningstjeneste.
- Identifikation af personer, der forsøger at udføre fremmed efterretningsvirksomhed i Danmark.

Industrispionage

Med hensyn til sager om industrispionage efterforskes de som udgangspunkt af politikredsene. Kun hvis der er mistanke om, at en fremmed magt er involveret i industrispionage, hører sagen under PET's ansvarsområde.

Hvis det viser sig, at industrispionage foretages af en anden konkurrerende virksomhed og ikke af en fremmed efterretningstjeneste, vil sagen – efter aftale med virksomheden – blive overdraget til den lokale politikreds, der fortsætter efterforskningen. I den forbindelse kan PET eventuelt bistå politikredsen med rådgivning. Alle henvendelser til PET vedrørende industrispionage behandles selvsagt fortroligt.

De handlinger, som ikke falder ind under PET's ansvarsområde vedr. industrispionage er reguleret i Markedsføringslovens § 10 og Straffelovens § 299a (se bilag 2).

Dansk Industri har i samarbejde med PET udgivet en vejledning om industrispionage, der er tilgængelig på www.di.dk.

PET har desuden etableret en kontaktgruppe for brancheorganisationer. Formålet er at højne bevidstheden om emner, der er omfattet af PET's ansvarsområde, herunder blandt andet spionage og industrispionage.

Henvendelse til PET ved mistanke om spionage eller industrispionage

Det er væsentligt at sikre et højt opmærksomhedsniveau i samfundet for at imødegå spionage og industrispionage. Det er derfor af stor værdi, at befolkningen, organisationer, virksomheder og institutioner retter henvendelse til PET ved enhver mistanke om spionage eller industrispionage.

Kontaktinformation:

Politiets Efterretningstjeneste, PET
 Klausdalsbrovej 1
 2860 Søborg
 Tlf.: 3314 8888
 Fax: 4515 0190
 E-mail: pet@pet.dk
 Hjemmeside: www.pet.dk

7. Bilag

Bilag 1

De handlinger, som er omfattet af PET's ansvarsområde for så vidt angår spionage er reguleret i straffelovens kap.12, § 107-109.

§ 107.

Den, som i fremmed magts eller organisations tjeneste eller til brug for personer, der virker i sådan tjeneste, udforsker eller giver meddelelse om forhold, som af hensyn til danske stats- eller samfundsinteresser skal holdes hemmelige, straffes, hvad enten meddelelsen er rigtig eller ej, for spionage med fængsel indtil 16 år.

Stk. 2. Såfremt det drejer sig om de i § 109 nævnte forhold, eller handlingen finder sted under krig eller besættelse, kan straffen stige indtil fængsel på livstid.

§ 108.

Den, som, uden at forholdet falder ind under § 107, i øvrigt foretager noget, hvorved fremmed efterretningsvæsen sættes i stand til eller hjælpes til umiddelbart eller middelbart at virke inden for den danske stats område, straffes med fængsel indtil 6 år.

Stk. 2. Såfremt det drejer sig om efterretninger vedrørende militære anliggender, eller virksomheden finder sted under krig eller besættelse, kan straffen stige indtil fængsel i 12 år.

§ 109.

Den, som røver eller videregiver meddelelse om statens hemmelige underhandlinger, rådslagninger eller beslutninger i sager, hvorpå statens sikkerhed eller rettigheder i forhold til fremmede stater beror, eller som angår betydelige samfundsøkonomiske interesser over for udlandet, straffes med fængsel indtil 12 år.

Stk. 2. Foretages de nævnte handlinger uagtsomt, er straffen bøde eller fængsel indtil 3 år.

Bilag 2

De handlinger, som ikke er omfattet af PET's ansvarsområde for så vidt angår industrispionage er reguleret i Markedsføringslovens § 10 og Straffelovens § 299a.

Markedsføringslovens § 10:

§ 10.

Den, der er i tjeneste- eller samarbejdsforhold til en virksomhed eller udfører et hverv for denne, må ikke på utilbør-

lig måde skaffe sig eller forsøge at skaffe sig kendskab til eller rådighed over virksomhedens erhvervshemmeligheder.

Stk. 2. Har den pågældende fået kendskab til – eller fået rådighed over – virksomhedens erhvervshemmeligheder på retmæssig måde, må den pågældende ikke ubeføjet viderebringe eller benytte sådanne hemmeligheder. Forbudet vedvarer i 3 år efter tjenesteforholdets, samarbejdsforholdets eller hvervets ophør.

Stk. 3. Reglerne i stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse på andre personer, der har lovlig adgang til virksomheden.

Stk. 4. Den, der i anledning af udførelsen af arbejde eller i øvrigt i erhvervsøjemed er blevet betroet tekniske tegninger, beskrivelser, opskrifter, modeller eller lignende, må ikke ubeføjet benytte sådant materiale eller sætte andre i stand hertil.

Stk. 5. Erhvervsdrivende må ikke benytte en erhvervshemmelighed, såfremt kendskab til eller rådighed over den er opnået i strid med de ovenfor nævnte bestemmelser.

Straffelovens § 299 a:

Med fængsel indtil 6 år straffes den, der under særligt skærpende omstændigheder gør sig skyldig i overtrædelse af markedsføringslovens § 10. Som særligt skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor handlingen har medført betydelig skade eller der er fremkaldt nærliggende fare herfor.

Politiets Efterretningstjeneste
Spionage i Danmark – information og forebyggelse

Layout: KP2 as
Trykkeri: Scanprint A/S

Politiets Efterretningstjeneste
Klausdalsbrovej 1
2860 Søborg
Tlf. 33 14 88 88
www.pet.dk

Citater fra kilder tilladt med kildeangivelse,
illustrationer kun efter aftale.